

## Sabahattin Ali'nin 'Markopaşa Yazıları ve Ötekiler'i

## Yazarını buharlaştıran yazılar

Bir sanatçının zamanla gözünden düşen ve doğal olarak da görmezden geldiği, dahası belki de unutmak istediği verimlerinin kitaplaştırılarak adına bağlanması ne ölçüde yerinde bir tutumdur? Soruna işlevsel yönden bakıldığında, olumlu yanıt verilebilir bu soruya. Bu tür kitaplaştırma girişimlerinin "okur" için değilse bile, "eleştirmen" ve "yazın tarihçileri" için son derece yararlı olduğu görülür.

## MEHMET ERGÜN

Sanatçının değişik zamanlarda ve değişik yayın organlarında yayımlanan ürünlerini kitaplaştırırken gözetildiği "ölçüt" bellidir: "Sanatçı kimliği"ni temsil edecek nitelikte olmaları... Öyle gördüklerini kitaplaştırır, diğerlerini ise unutulmaya bırakır. Bu yüzden de sanatçının sağlığında kitaplaştırmadığı verimlerinin ölümünden sonra kitaplaştırılması, çokluk tartışma konusu olmuş ve şu soru hep sorulmuştur: Bir sanatçının zamanla gözünden düşen ve doğal olarak da görmezden geldiği, dahası belki de unutmak istediği verimlerinin kitaplaştırılarak adına bağlanması ne ölçüde yerinde bir tutumdur?

Soruna işlevsel yönden bakıldığında, olumlu yanıt verilebilir bu soruya. Bu tür kitaplaştırma girişimlerinin "okur" için değilse bile, "eleştirmen" ve "yazın tarihçileri" için son derece yararlı olduğu görülür. Söz konusu girişimlerin öznesi olan yazarlar, alanlarında önemli işler başarmış ve "kilometre taşı" olmayı başarmış kişilerdir çünkü. Onların serüvenlerinin bilinmesi salt doğru değerlendirmeleri bakımından değil, sanatsal sorunların irdelenmesine sağlayacağı katkılar bakımından da önemlidir.

Sabahattin Ali de böyle bir sanatçı. Roman ve öykücülüğümüzün "kilometre taşları"ndan biri. Onun da gazete ve dergi sayfalarında kalmış verimlerinin kitaplaştırılması benzer yararlar sağlayabilir. Üstelik kuraldışı / ayrık bir durum da var: 41 yaşındayken, yakın arkadaşlarının tanıklığına emanet ettiği pek çok tasarısını da gerçekleştirmeye olanak bulamadan, gizi yarım yüzyıldır çözülemeyen bir cinayete kurban gitmiştir. Onu "ölüme uzanan yol" un ağzına getiren, diğer bir deyişle de "buharlaştıran" yazıları ise dergilerin perdesinin aralanmasına olmasa bile, neden öldürülmüş olabileceğinin anlaşılmasına katkıda bulunacağı çok açık. Bu yüzden "Sabahattin Ali yaşasaydı verimlerini kitaplaştırır mıydı" diye sormaya da pek gerek yok aslında. O yazıların kitaplaştırılmaması bir "boşluk"tu çünkü.

Markopaşa Yazıları ve Ötekiler(1), altı çizilen "boşluk"u doldurmayı, diğer bir deyişle de Sabahattin Ali'nin gazete ve dergi sayfalarında kalan yazılarını bir araya getirmeyi amaçlayan bir derleme. İlk basımı on üç yıl önce, 1986'da yapılmış.(2) "Derlenen"i, Hikmet Altınkaynak. "Derlenenler" açısından iki basım arasında herhangi bir ayrım yok. Gerçi ikinci basıma yazdığı ön-sözde, "geçen on iki yıl içinde, (...) Sabahattin Ali ile ilgili yeni inceleme ve araştırmalar yazılmış" diyor. Altınkaynak (s.11). Ama anlaşılabilir aradaki sürede "derlenecek" yeni bir yazısına ya rastlamamış Sabahattin Ali'nin ya da rastladıklarını "derlenmeye değer" bulmamış!

İki bölüm gibi düşünülebilir yapıt: "Ötekiler" ve "Markopaşa Yazıları". Sabahattin Ali'yi daha iyi anlayabilmek için tümü önemli bu yazıların. Ancak ikinci bölümdelikler özellikle önemli.

## Ötekiler

"Ötekiler"i oluşturan yazılarda, "sanatsal düzlem" de söz alıyor Sabahattin Ali. "Kişiler" (Ignazio Silone, Knut Hamsun, Maksim Gorki, Oscar Wilde), "sorunlar" (sahneleme biçimi, oyunculuk, sahne dili, ikinci dilden çeviri, "birey"den "insanlığa açılma"nın koşulları, sanatta eski-yeni / ileri-geri), yapıtlar (Fontamara, De Profundis, Antigone, Yarenlik) ve "olgular" (sahte /

gerçek Shakespeare, yarı aydın) üzerinde duruyor. Bunu yaparken, dolaylı olarak, "sanat anlayışı"nın öğelerini de sergiliyor. Değerlendirmelerinde yaslandığı ölçütler, birer "ipucu" bu konuda. Sözgelimi Ibsen'in yaşarlığını yitirmesini "o kadar mühim olarak ortaya attığı teoriler(in) bugün (...) bir mesele bile" olmamasına bağlarken (s.43), Hamsun'una geleceğe kalma şansını "... romanlarına bizi her zaman meşgul edecek meseleleri almış" olmasına bakarak tanıyor (s. 43). Böylece de yazınsal metinde önemdediği öğenin "insanilik" olduğunu açığa vurmuş oluyor. Nitekim "...roman kahramanlarının ölmezliği(ni) hakikatinden daha hakiki" olmaları ile açıklıyor. Öte yandan Rifat Ilgaz'ın Yarenlik'ini değerlendirirken de birey-toplum diyalektiği üzerinde duruyor. "Bireysel olan"ın nasıl ele alınması gerektiğine ilişkin düşüncelerini sergiliyor:

"...Onun asıl kudreti, ferdilikten kurtulup cemiyetin malı olabilmesinde, kendi küçük dünyasındaki bütün şahsî meselelerin sosyal mahiyetini kavramasında ve bunları bir üçüncü şahıs bitarafılığı ile anlatabilmesindedir.

Yarenlik bize, bir sanatçının fildişi kuleye kapanmadan da kendisini verebildiğini, kendisi ile beraber bütün bir cemiyet parçasını da eserlerinde aksettirmek suretile sahici sanatkar, halk sanatkarı mertebesine ulaşabileceğini göstermiştir." (s.92)

Böylece de "sanat anlayışı"nın bir başka ögesini ortaya koyuyor.

De Profundis üzerine yazdığı yazıda ise, "Kitabın en büyük hususiyeti, Wilde'in yazdığı yazıların en samimisi olmasıdır. Baştan itibaren bütün safhalarında bir insan, ıstırap çeken bir insan vardır." diyor. (s.66) Bu da "sanat anlayışı"nın bir başka ögesini ortaya koyuyor.

"İnsanî olan"ın odaklaştırılması, "bireysel olan"ın "toplumsal olan"la bağlantılarını içerisinde verilmesi, "samimiyet" ... birer değerlendirme ölçütü olduğu kadar, "sanat anlayışı"nın öğeleridir de!

Sabahattin Ali'nin sanat konusunda doğrudan konuştuğu da oluyor. O zaman sanatta ileri-geri, eski-yeni gibi ikilemleri yapay ve yanlış bulduğunu; "hakiki sanat" / "yalancı sanat" ayrımını benimsediğini öğreniyoruz:

"...Sanatta sadece hakikî sanat, yani içinde geliştiği kitleye organik bağlarla bağlı olan ve bir şeyler vermek isteyen sanatla, kendi içine kapanık gâflet uykusuna yatmış yalancı oyunlar dâvası vardır." (s.31).

Doğrudan konuştuğu durumlarda, bir de, sanatın son kertede "propaganda" olduğuna inandığını öğreniyoruz Sabahattin Ali'nin. "Edebiyat, hattâ alelumum sanat, bence sanatkarın düşündüğünü ve duyduğu bir fikrin ve bir hissin ortaya atılması, tamim edilmesi demektir; yani bir nevi propagandadır. Ben hiçbir zaman sanatın maksatsız olduğuna kani olmadım." diyor ve ekliyor: "Sanatın bir tek ve sarîh maksadı vardır: İnsanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek, insanlarda bu yükselme arzusunun uyandırması." (s.19)

1935-1945 arasında kaleme aldığı yazılarıyla yaptığı konuşmalar, bu anlayışını değiştirmeden koruduğunu gösteriyor.

"Ötekiler"de yer alan yazılarda yalnızca sanat konusundaki görüşleri ile değil, "kişilik özellikleri" ile de karşımızda Sabahattin Ali. Dili potasında eriterek kendinin kılmayı, kişiliğinin damgasını taşıyan ve kişiliğini yansıtan bir biçim geliştirmeyi başarmış çünkü. Düşüncelerinin olduğunca



Sabahattin Ali, Roman ve öykücülüğümüzün "kilometre taşları"ndan biri.

"kişilik özellikleri"nin de taşıyıcısı onda dil. Bu nedenle de "Ötekiler"i oluşturan yazıları okurken yalnızca düşündüklerini aktarmaya çalışsan değil, "kişilik özellikleri"ni de açığa vuran bir insanla yüz yüze geliyoruz.

Sabahattin Ali, öncelikle, tanıyanların tümünün altını çizdikleri "alaycılık"ı ile karşımızda. Yanlıları düz bir anlatımla değil, dilin tadını çıkararak sergiliyor. "Bıyıklı gülüş" eşlik ediyor yargılarına. "...Ahmed Hamdi Bey'in 'Pol Valeri' hakkında bir yazısı var. Bu makale de zannımca lüzumsuzdu." demekle yetinmiyor örneğin (s.38); "Keşke bu çok meşhur adamın birkaç şüri tercüme edilecek idi de hep okusaydık, ve eğer bu mümkün değilse, bu dâhiyi okumak Fransızca bilmeye vabeste (bağlı) ise o zaman hakkındaki makaleleri de o lisan-da arasaydık." diye de ekliyor (s.38). İkinci dilden çeviri sorununu Ali Kâmi Akyüz'ün Werther çevirisi aracılığı ile tartıştığı yazıda ise, geçerliliğini bugün de koruyan görüşleri sürüyor. Akyüz'ün çevirisi ile Goethe'nin nasıl kendisi olmaktan çıktığını, neredeyse bir melodram yazarına dönüştürüldüğünü belirttikten ve buna yol açan atamalarla eklemeleri örnekleri ile sergiledikten sonra, şöyle diyor: "...Ali Kâmi Akyüz'ün sadece fena bir mütercim kurbanı olduğuna zannediyorum. Çünkü bizim kanaatimizce Ali Kâmi Akyüz, ne Goethe gibi bir muharririn dünyaca tanınmış bir eserinin en güzel yerlerini lüzumsuz bulup atacak kadar zevksiz, ne de Goethe'ye manâsız ibareler ilâve edecek kadar düşüncesizdir." (s.78-79). Mehmet Saffet'in Müâsir Avrupa Felsefesi'ndeki yanlıları sergilemeye kalkışmadan önce ise, şöyle diyecektir: "Bu yaşama kadar (28 yaşındayım) birçok yanlıyla dolu kitaplar okumuştum, fakat bu kadar hatanın bir yere toplanabileceğine ilk defa rast geliyordum." (s.61).

Yine tanıyanlarının vurguladıkları gibi "ince alay"ı "yergi"ye dönüştürdüğü de oluyor. "Yarım aydın"ın portresini çizerken, şöyle diyor sözgelimi:

"Ömürlerinde asla bir fikir sahibi olmayacak kadar ruhları tembeldir, bugün şu fikir, yarın öteki fikir kurtuluşunu beraberlerinde gezdirmek suretiyle münevver insan olduklarını kendilerine isbata kalkarlar. On dakika içinde maddi ve manevi her çeşitten en aşağı on mevzu dokunup geçtiklerini görmek insana adetâ dehşet verir. Bir meseleyi başından alıp sonuna kadar götür-

meyecek derecede uyuşuk oldukları ve 'ideophobie' diyebileceğimiz bir nevi 'fikir faaliyetten korkma' illetine tutulmuş buldukları için yanlarında her hâdiseye hakkında hazır birer hüküm reçetesi taşırlar... Bahis mevzuu olan birçok mesele için düşünmeye lüzum kalmadan ortaya sürülebilecek selahiyetli kararları vardır ve bunlar üzerinde asla münakaşa kabul etmezler. Her türlü itirazı, yine dağarcıkta hazır olarak bulundukları bir bayat nükte, istiflah dolu bir hayret pozu ile önlerler." (s.93-94).

"Ötekiler"de, yine tanıyanlarının altını çizdikleri gibi kendine güvenen, doğru bildiğini açıkça söylemekten çekinmeyen, üzerinde durduğu adların ünü karşısında ezilmeyen bir insanla yüz yüze geliyoruz. "Klim Samgin"ini "en çok sevdiği ve tekrar tekrar okuduğu beş kitap" arasında anmasına karşın (s.22), geleceğe kalma açısından Gorki'nin durumunu kaçınmayarak karşılığını belirtmekten kaçınmıyor sözgelimi (s.41). Öte yandan Hamsun'la Dostoyevski arasında koşutluk kuran "Fransız edebiyat tarihçisi Van Tigem'i düpedüz 'cahil'likle suçlayabiliyor (s.43). Yine Burhan Toprak'ın De Profundis çevirisi için, "bu tercüme, birçok Avrupa dillerindeki tercümelemlerden üstündür. Muharririn melankolik, zaman zaman hiddet, yeis, teslimiyet arasında değişen üslubu ancak bu kadar nakledilebilirdi." diyecektir (s.67).

"Ötekiler"de bir de bilgiçlik taslamayan, düşüncelerini olabildiğince yalın ve açık bir biçimde sergileyen, mantığı son derece sağlam bir "insan"la yüz yüze geliyoruz. Dil düşünceyi perdelemiyor bu yazılarda; kurgu anlaşılabilirliğe hizmet ediyor.

## "Markopaşa Yazıları"

"Markopaşa Yazıları"nda ise "siyasal düzlem"de söz alıyor Sabahattin Ali. Ancak bunlar "siyasal konular" çevresinde dönen yazılar değil. Günün "siyasal sorunları"ni ele alan, değerlendiren ve seçenек önererek eleştiren yazılardır. Diğer bir deyişle de bu yazılarda ele aldığı sorunlar karşısında açıkça "yan"dır Sabahattin Ali. Yalnızca saptayan, değerlendiren değil, aynı zamanda çözüm üretmeye çalışarak eleştirir de. Sabit verileri var: Ulusal bağımsızlıktan, gerçek demokrasiden ve eşitsizliklerin giderilmesinden yanadır. Bu nedenle de "Markopaşa Yazıları"na "kavga yazıları" olarak bakmak yanlış olmaz. Dolayısıyla da üzerinde durulmayan, zaman zaman da yoksayılan bir yanına, "siyasal kimlik"ine ışık tutuyorlar.

"Markopaşa Yazıları", İkinci Dünya Savaşı'nın bitimini izleyen günlerde "egemen sınıflar"ca yapılan "temel tercihlere" açıkça karşı çıkan yazılardır. A.B.D. ile kurulmaya çalışılan ilişkileri ulusal bağımsızlık açısından sorgulayan; "yabancı sermaye"yi büyüteç altına alan; "demokrasi tarihimiz" in "46 dönem"nin sınıfsal özünü açığa vuran; eleştirel "muhafif" yaklaşımı "meşruluk sınırları"nın dışına düşürmeyi amaçlayan ve "soğuk savaş stratejisi"nin ilk sinyallerini veren "kökü dışarda" edebiyatının içyüzünü sergileyen; Milli Şef Dönemi boyunca yapılan yolsuzluklarla siyasetçi-yer altı dünyası iç içeliğinin üzerine giden... bu yazılar, aynı zamanda dergiye kimliğini kazandıran yazılardır da. Diğer bir deyişle de "siyasal" bir mizah dergisi olarak Marko Paşa'yı Marko Paşa yapan bu yazılardır. İkinci kaynaklarla onlardan yola çıkılarak üretilen yazılarda söylenen ne olursa olsun, derginin önayağı ve yönlendiricisi Sabahattin Ali'dir.

Sabahattin Ali'nin tutumu, ele aldığı sorunlara nasıl yaklaşıpına bakılarak betirlelenebilir. Ancak yazılardaki öğeleri eklemeyi gereksiz kılacak yazıları da var. Bunlardan biri "Fikir ve Küfür". Bu yazı, Sabahattin Ali'nin Marko Paşa'da sergilediği tutumun özü bir anlatımıdır:

"Biz demişiz ki: Bu memleketin istiklâli her şeyden üstündür: Milletin oluk gibi kan akıtarak kazandığı bu istiklâli siyasî oyunlara âlet edip, elden kaçırmayalım. Sömürücü devletlerin elinde oyuncak olmayalım!... (...)

Biz demişiz ki: Yabancı sermayeye imtiyazlar vermeyelim, memleketin malı ve askerî işlerine yabancılar burunlarını sokma-



sinlar. Hem soyuluruz, hem de bir dünya patirtisi çıkarsa, orada biz eziliriz. (...)

Biz demişiz ki: Halkın selâmetini temin ile vazifelendirilmiş olanların siyaset oyunlarına katılmaya, halka zulmetmeye, onu dövmeye ve halkın sırtına binmeye ve onu tabutluklara kapatmaya hakları yoktur. Bunun önüne geçilsin. (...)

Biz demişiz ki: Yıllardan beri arkası gelmeyen dalavereler, arsa oyunları, memleketin dışına para kaçırma rezaletleri, esrari çözülemeyen cinayetler, millet malı soygunculukları alıp yürümüşdür. Öte yanda, millet kara sabanın arkasında donsuz didiniyor. Bu gidişatın sonu hayra çıkmaz." (s. 133-134).

Bu yazılar yankısız kalmamış; tam karşıtı "okur"dan da, "egemen güçler"den de "hak ettiği" ilgiyi görmüştür.

"Okur", bu yazılardan ilgisini esirgememiştir. Marko Paşa'nın haftalık basım sayısını altı binden altmış bine taşımıştır çünkü. Sahneye konan "demokrasi oyunu"nda farklı bir ses olarak ver alan Marko Paşa'nın söylediklerinde, yıllardır içine attıklarının bir karşılığını bulmuştur.

"Egemen güçler" de ilgisini esirgememiştir. Haftalık baskı sayısını altı binden altmış bine tımandıran; kentlerden kasabalara, oradan da köylere dek sokulan Marko Paşa'yı susturmak için her türlü yol ve yöntem başvurmuştur çünkü. Basılmaması için matbaalara, dağıtımamaları için dağıtuncılara, satılmaması için bayilere ve sokak satıcılarına, okunmaması için okurlara gözdağı verilmiş; olur olmaz nedenlerle dergi toplatılmış; yazarları / çıkarıcıları kovuşturulmuş, gözaltına alınmış ve tutulmuşlardır.

Sabahattin Ali'nin öldürülmesi ile noktalanın sürecin en önemli halkası, Marko Paşa'da sergilediği tutum; diğer bir deyişle de "Markopaşa Yazıları"dır. "Yeterince"yi geçtik, "gereğince" bile üzerinde durulmamıştır bunun. Sabahattin Ali'nin ölümü üzerine söz alanların olayın "neden"inden çok "nasıl"ına takılmak zorunda kalmalarının gerisinde yatan, biraz da, "Markopaşa Yazıları"ni atlamalarıdır.

Ekleme gerekiyor: "Ötekiler" de olduğu gibi "Markopaşa Yazıları"nda da salt düşünceleri ile değil, "kişilik özellikleri" ile de yer alıyor Sabahattin Ali. Ancak bu yazılarda "Ötekiler"e yansıyan "kişilik özellikleri"nin yanısıra bir başka boyut daha var: Karşı koyan, yay gibi gergin bir biçim söz konusu. "İstiklâl" başlıklı yazısı şöyle biter örneğin:

"On sekiz milyon insan, Ürdün gibi müstakil olmamak için gene silâha sarılmaya her an hazırdır. Bu milletin emperyalistler elinde bir kere daha oyuncak olmaya hiç niyeti yoktur. Aksini düşünenler, Damat Ferit'in hüsrana uğramaya mahkûmdurlar." (s.97).

"Yabancı Sermaye" başlıklı yazı ise şöyle noktalanır:

"...bir memleketi girip yerleşen yabancı sermayeyi çıkartıp atmanın, yabancı ordularını sürüp denize dökmekten çok daha güç olduğunu, biz Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçıları herkesten iyi biliriz." (s.99).

Gidişin nereye doğru olduğunu kestiren, ancak onu dile getirmekten başka elinden bir şey de gelmeyen bir aydının biçimi başka türlü olabilir mi?

#### Eksiklikler

Evet "Markopaşa Yazıları ve Ötekiler", Sabahattin Ali'nin gazete ve dergi sayfalarında kalan düzyazılarını bir araya getirmeyi amaçlayan bir derleme. Ama eksiksiz değil. Hem "Ötekiler"de, hem de "Markopaşa Yazıları"nda eksikler var. Bir bakıma derlemelerin olağan yazgısı bu. Üstelik ülkemizde eksiksiz derleme yapabilmenin koşulları da pek yok. Özellikle Sabahattin Ali gibi "muhalif" aydınlar söz konusu olduğunda elverişsizlik katsayısı daha da yükseliyor. Verimlerinin yer aldığı yayın organlarını saptamak bile başlıbaşına bir sorun. Onlara erişmek de öyle. Nitekim toplatılan 22. sayı için Altınkaynak, "Bu sayı kitaplıklarda bulunamamıştır." diyecektir (s. 149)

Ancak Altınkaynak'ın derlemesindeki eksiklikler salt saptanamayanlardan değil, atlanılardan da kaynaklanıyor. Derlemesinin ilk basımından sonra geçen on iki yıllık süre içerisinde yayımlanan iki çalışma-

da, Filiz Ali-Atilla Özkırmıllı ikilisince hazırlanan Sabahattin Ali(3) ile Asım Bezirci'nin Sabahattin Ali'sinde(4) yazılarının dökümü yapıyor Sabahattin Ali'nin. Altınkaynak'ın bu çalışmaları dikkate alınması ve ilk basımda derledikleri ile yetinmesi, eksiklikleri saptayamaktan değil saptanmışları atlamaktan kaynaklandığını gösteriyor.

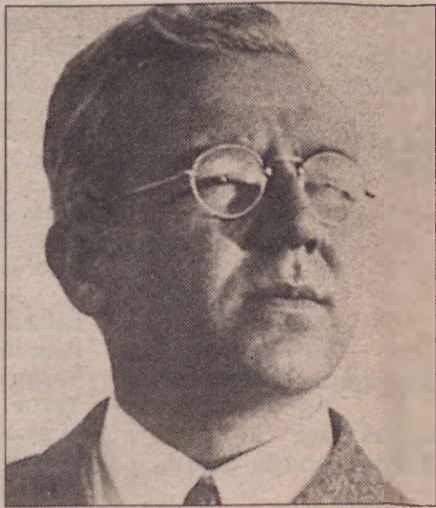
1- "Ötekiler"de atlananlar Filiz Ali-Atilla Özkırmıllı ikilisi ile Asım Bezirci'nin çalışmalarındaki dökümlerden çıkarılabilir: a) "Sabahattin Ali'nin edebiyatımız hakkındaki fikirleri ve san'at telâkisi", Mehmet Behçet Yazar, Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, İstanbul 1936, Kanaat Kitaphanesi, ss.371-373; b) "Fikir Münakaşaları", Oluş, 6 Mart 1939; c) "Sabahattin Ali ile Şiir Üstüne Bir Görüşme", Akşam, 23.9. 1940; ç) "Halkçı Edebiyat ve Realizm, Sabahattin Ali Diyor Ki", Yeni Edebiyat, 15. 11.1940; d) "İyi Anlaşılan Konferans", Yurt ve Dünya, Haziran 1943 No: 12; e) "Asıl Büyük Tehlike Bugünkü Ehliyetlessiz İktidarın Devamıdır", Zincirli Hürriyet, 5 Şubat 1948, 2. Yıl, No: 1.

Bu yazılardan birinci ve sonuncunun atlanmış olması, derleme açısından önemli bir eksiklik. İlk yazı, Sabahattin Ali'nin "sanat anlayışı"ni derli-toplu ve dizgesel biçimde ele getirdiği en önemli yazı. Öteki ise Sabahattin Ali'nin bilinen son yazısıdır. Bu yazıdan ötürü "hükümetin manevî şahsiyetine yayımla hakaret etmek" savı ile kovuşturmaya uğrayacaktır.(5)1 Haziran 1949'da sonuçlanan mahkeme, gazetenin sorumlu yönetmeni Mehmet Ali Avbar'ı "bir yıl ağır hapse, bir ay ikametgâhı bölgesinde emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmaya mahkûm" edecektir. (6) Sabahattin Ali'ninse talihi yaver gidecek ve yazının yazarı olmasına karşın, cezadan kurtulacaktır. Yargılama süreci içerisinde öldürülmüş olduğu ortaya çıkacaktır da ondan!

Saptanamayanlar ise salt Altınkaynak'ta değil, öteki iki kaynaktan da yok: a) S(abahattin) A(li), "Thomas Mann ve Almanya", Ağaç, S:2, (21 Mart 1936), s.16; b) S.Ali, "Ötelci Kadın ve Carlo Goldoni", Güzel Sanatlar, S:3, (İlkteşin 1941, ss. 44-47).

2- "Ötedekiler" gibi "Markopaşa Yazıları" da eksiksiz değil. Erişemediği 22. Sayıdaki "Krediyi Düşüren Kredi" başlıklı yazıyı bir yana bırakıyorum. Taradığı sayılarda da atladığı yazılar var. Sıralıyorum: a) "İngilizleri Severim", Marko Paşa, S:3, (9 Aralık 1946), s.1; b) "Kokuyor", Marko Paşa, S:6, (13 Ocak 1947), s.1; c) "Ak Koyun, Kara Koyun!", Marko Paşa, S:7, (20 Ocak 1947), s.1; ç) "Kenan Döner'in Marifetleri", Marko Paşa, S:11, (17 Şubat 1947), s.1; d) "Krediyi Düşüren Kredi", Marko Paşa, S:22, (19 Mayıs 1947), s.1.

İlk yazı Sabahattin Ali'nin "kara mizah"la buluşan ironik bakışının benzersiz bir örneği. "Kokuyor", yöneticilerle yer altı dünyası arasındaki ilişkilere tuttuğu ışıldakla bugün bile anlamlı bir yazı. "Kenan Döner'in Marifetleri" ise, yazgısında önemli



bir yeri bulunan "Öner-Yücel Dâvası"na Sabahattin Ali'nin nasıl yaklaştığını yansıtmaması açısından önemli ve dolayısıyla da atlanmaması gereken bir yazı.

Sıraladığım yazıların Sabahattin Ali'nin olmadığı düşünülebilir. Altınkaynak'ın önsözlerinde böyle bir sanıya yol açacak öğeler var çünkü. İlk basımın "Önsöz"ünde şöyle diyor örneğin:

"...İşin yoruculuğu geçmişin yayımlarını sağlamak kadar, çoğu imzasız olan yazıların saptanmasından da gelmektedir.

Sözgelimi Markopaşa, Merhumpaşa ve Malûmpaşa'daki yazıları bu tür yazılara örnektir. Öyle sanıyoruz ki, bu yazıların okura ulaşmasından, kimi araştırmaların yayımlanmasından, onların yazılıp ortaya çıkmasından sonra (...) Sabahattin Ali'nin olmayanlar ayıklanacaktır." (s.9-10).

Anlaşılabılır bir kaygı bu. Ancak "İkinci Önsöz"ünde bu kaygıyı giderdiği ve bir anlamda dairenin tamamlandığına inandığı anlaşılıyor. Bir yandan "...çoğu imzasız olan bu yazıların dergi yöneticisi diye Sabahattin Ali'nin olması gerekmezdi." (s.12) derken, öte yandan da "Ama iki canlı tanığı (Aziz Nesin ile Rifat Ilgaz-M.E.), bu yazıları onayladı." diye ekliyor çünkü (s.12). Bu sözler, açıkça dile getirilmesinde de, derlemenin "Marko Paşa Yazıları"nın tümünü içerdiğini "ihyas ettiriyor". Dolayısıyla da yaptığım dökümdeki yazıların Sabahattin Ali'nin olmadığı düşünülebilir. Ancak atlanmaması gereken bir yan var burada: Altınkaynak'ın ilk basım gerçekleştiğinden sonra başvurduğu "iki canlı tanık"ın tanıklığı "derlenenler" içindir, "derlenmeyenler" için değil. Diğer bir deyişle de onlar "derlenenler" in Sabahattin Ali'nin yazıları olduğunu belirtmişlerdir; "derleme"nin dışında tutulanlara ilişkin herhangi bir şey söylememişlerdir.

Altınkaynak'ın vurguladığı gibi Marko Paşa'da yer alan yazıların "çoğu" değil, tümü imzasız. Sabahattin Ali'ninkiler de öyle. Bu yazılar arasında Sabahattin Ali'ninkileri belirlerken biçimi, düşünme biçimi ve düşünce (mantık) örgüsü en önemli yol gösterici. Bu açıdan bakıldığında söz konusu yazıların en az Altınkaynak'ın derledikleri kadar, Sabahattin Ali'nin olduklarını söyleyebilirim. Kaldı ki Aziz Nesin, yıllar önce, Yeni Baştan dergisinde yayımlanan bir yazısında, "Arkadaşımız Sabahattin Ali'nin (...) 'Kokuyor' başlıklı baş yazısı" sözleri ile o yazının Sabahattin Ali'nin kaleminden çıktığını belirtmişti.(7)

3- Altınkaynak, ikinci basıma yazdığı önsözde, "yeni okurların kazanılmasıyla belki Markopaşa ve Merhumpaşa dergilerini kısa da olsa tanıtmak (kitabın sonunda) gereksinimi doğdu." diyor (s.11). Bir ölçüde de gereğini yerine getiriyor bunun. Ancak Sabahattin Ali'nin yönlendiriciliğindeki Marko Paşa'nın son halkası olan Kırk Haramilere Karşı: Ali Baba'ya ilişkin bilgi vermiyor. Oysa derlemesinde o dergiden alınmış dört yazı var. Dolayısıyla da atlanması önemli bir eksiklik. Altınkaynak'ın ölçüle-ri içerisinde kalarak bu dergiyi ilişkin gerekli bilgileri verelim: Kırk Haramilere Karşı: Ali Baba, "Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi", "Başmuharriri: Sabahattin Ali",

"Sahibi ve Yazışlerini fiilen idare eden: Nedim Ofluoğlu"; ilk sayısı 25 Kasım 1947, 2. Sayısı 2 Aralık 1947, 3. Sayısı 9 Aralık 1947, 4. ve sonuncu sayısı ise 16 Aralık 1947'de yayımlanıyor. Son sayısında "Sahibi ve Yazışlerini fiilen idare eden"i değiştiriyor. Nöbeti Rifat Ilgaz devralıyor.

4- Altınkaynak'ın bir eksiği de, Aziz Nesin'in sonradan "Polis ve millî emniyet ajanı olarak çalış"tığını belirttiği (8) Orhan Erkip'in bir oldu-bitti ile Marko Paşa'yı ele geçirep karşıt çizgide yayın yapmasına değinmesine karşın, "provokasyon"un özüne eğilmemesidir.(9) Bu olayın Sabahattin Ali'nin yazgısındaki yeri oldukça önemli oysa. Salt Sabahattin Ali'nin kazandığı "yeni okurları" için değil, "eski okurları" ve özellikle öldürülmesi üzerine söz alanlar için de altı çizilmesi gerekiyor.

5- Son olarak da gereksiz bir "fazlalık"tan beslenen bir diğer eksiklik üzerinde durmak istiyorum. Altınkaynak, hiç gereği yokken, Sabahattin Ali'nin öldürülmesinden sonra çıkarılmaya başlanan "ikinci" (Sabahattin Ali'siz) Marko Paşa'ya bir paragraf ayırıyor:

"Markopaşa 29 Ekim 1948'de Aziz Nesin ve Rifat Ilgaz'ca yayımına yeniden başlar. Bu da 14 sayılı Ocak 1949 tarihine dek sürer." (s.150).

Sabahattin Ali'nin düzyazılarını bir araya getirmeyi amaçlayan bir derlemede yer almadığı ve yönlendiriciliğinde yayımlananla bir tutulmasına olanak da bulunmayan "ikinci" Marko Paşa'dan söz etmek, süregelmekte olan kargaşayı pekiştirmekten öte bir anlam taşımıyor.

Gerçekten de Marko Paşa konusunda ortada bir kargaşa var. Gerisinde ise "Sabahattin Ali'li" Marko Paşa'nın, haklı olarak, bir söylence gibi anlatılan başarısından "Sabahattin Ali'siz" Marko Paşa'ya pay çıkarma isteği yatıyor. Bu amaçla da iki dergiden tek dergi gibi söz ediliyor. Bu da kargaşaya yol açıyor. Bu nedenle aralarındaki ayrımlara değinmeden ve hiç de gereği yokken onu gündeme getirmek bir eksiklik oluyor. Süregelen kargaşayı pekiştirici bir işleve aday olduğu için! Kaldı ki verilen bilgiler de doğru değil. "İkinci" Marko Paşa, 14 değil, 16 sayı çıkmıştır. Sonuncu sayının yayın tarihi ise, doğal olarak, 30 Ocak 1949 değil, "14 Şubat 1949" dur.

#### Sonuç

İkinci basımı on iki yıl sonra yapılabilen Markopaşa Yazıları ve Ötekiler'in üçüncü basımı için böylesine uzun bir sürenin geçeceğini düşünmüyorum. "Ötekiler" bir yana, "Markopaşa Yazıları" biraz da günümüzü anlatıyor çünkü. Sabahattin Ali'nin yarım yüzyıl önce bir olabirlik olarak altını çizdiği ve gerçekleşmemesi için yaşamını ortaya koyduğu sürecin doğal ve kaçınılmaz sonucu bugün. Buralara nereden, nasıl ve hangi ödümlerle gelindiği üzerinde kalem oynatanlar, "Markopaşa Yazıları"ni okurlarsa, mayalanmanın ne zaman başladığını göreceklendir.

Yaşasaydı, yurtsever bir aydın olarak Sabahattin Ali'nin böyle bir doğrulanmadan kuanç duymayacağını, tam karşıtı yanılmış olmayı sevinçle karşılayacağını kestirmek içinse, bilici olmaya gerek yok. ■

(1) Sabahattin Ali, Markopaşa Yazıları ve Ötekiler, İstanbul Ekim 1998, Yapı Kredi Yayınları

(2) Sabahattin Ali, Markopaşa Yazıları ve Ötekiler, İstanbul 1986, Cem Yayınevi.

(3) Filiz Ali-Atilla Özkırmıllı, Sabahattin Ali, İstanbul Mart 1986, de Yayınevi, ss.f 410-415.

(4) Asım Bezirci, Sabahattin Ali, İstanbul Ağustos 1997, Evrensel Kültür Kitaplığı, ss. 239-240.

(5) Kemal Sülker, Sabahattin Ali Dosyası, İstanbul Kasım 1968, Ant Yayınları, s. 29.

(6) Agy, s.30.

(7) (Aziz Nesin) "Sabahattin Ali Nasıl Öldürüldü?", Yeni Baştan, S: (27)-1, (30 Haziran 1950), s.2.

(8) Aziz Nesin (Hazırlayan) Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı, İstanbul 1973, Akbaba Yayınları, s.56.

(9) Söz konusu provokasyon için bkz., Mehmet Ergün, "Basın Tarihimizde İlginç Bir Olay: 'Sabte' Marko Paşa", Tarih ve Toplum, S:175 (Temmuz 1998), ss.41-48.

